

*Geçmişten Günümüze
Türk-Fransız İlişkileri*

EFİL YAYINEVİ

*Geçmişten Günümüze
Türk-Fransız İlişkileri*

Editör: Haydar Çakmak

**Yazarlar: Hale Şıvgın, Fatma Güngör, Şennur Şenel,
Haydar Çakmak, Bilal Karabulut, Erjada Progonati,
Kürşat Turan, Demir Fitrat Önger, Mustafa Nail Alkan**

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE TÜRK-FRANSIZ İLİŞKİLERİ

Genel Yayın Nu.: 267

ISBN: 978-605-4160-85-3

1. Basım, Mart 2017

EFLATUN Basım Dağıtım Yayıncılık Danışmanlık Yatırım ve
Tic. Ltd. Şti.©2017

Efil©2017

Bu kitabın tüm hakları saklıdır. Herhangi bir şekil ya da yöntemle çoğaltılamaz.

Sertifika Nu.: 12131

Kapak ve Sayfa Tasarımı: Sıla Koçoğlu

Baskı ve Cilt: Sözkese Matbaacılık Tic. Ltd. Şti.

İVOGSAN 1518. Sokak MAT-SİT İş Merkezi No: 2/40 Yenimahalle-ANKARA

Tel: (+90) 312 395 21 10 - 395 59 07 • Sertifika Nu.: 13268

EFİL YAYINEVİ

www.efilyayinevi.com

www.facebook.com/efilkitap

twitter.com/efilyayinevi

instagram.com/efilyayinevi

EFLATUN Basım Dağıtım Yayıncılık Danışmanlık Yatırım ve Tic. Ltd. Şti.

Bağcılar Mahallesi, Şemsettin Günaltay Caddesi, 283. Sokak,

Ata Apt. No: 9/7, 06670 Çankaya/Ankara, Türkiye

Tel : (+90) 312 442 52 10

GSM : (+90) 541 232 00 96

Faks : (+90) 312 442 52 12

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	vii
I- GİRİŞ	1
II- OSMANLI-FRANSIZ İLİŞKİLERİ	3
III- 1914-1918 OSMANLI-FRANSIZ İLİŞKİLERİ	59
IV- 1919-1922 KURTULUŞ SAVAŞI DÖNEMİ TÜRK-FRANSIZ İLİŞKİLERİ	69
V- 1923-1938 TÜRK-FRANSIZ İLİŞKİLERİ	90
VI- 1939-1945 DÖNEMİ TÜRK-FRANSIZ İLİŞKİLERİ	105
VII- 1946-1989 SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ TÜRK-FRANSIZ İLİŞKİLERİ	116
VIII- 1991 – 2017 TÜRK – FRANSIZ İLİŞKİLERİ	130
IX- ERMENİ SORUNUNDA FRANSANIN TARİHİ ROLÜ	144
X- ERMENİLERİN FRANSA'DA HUKUKİ VE SİYASİ GİRİŞİMLERİ VE FRANSA'NIN TAVRI	150
XI- TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ VE FRANSA	156
XII- SONUÇ	166
XIII- BELGELER	167

ÖNSÖZ

Elinizdeki kitap yaklaşık iki yıllık kolektif bir çalışmanın ürünüdür. Türk-Fransız ilişkilerini başlangıçtan günümüze kadar on farklı makale de ele aldık, bölümler arasın da uyum olmakla beraber, bazen önlenmesi mümkün olmayan kısa takrarların olduğunu da belirtmeliyim. Hatasız kitap yazmak isteyen kitap yazamaz veciz sözünden hareketle, bu kitapta da hata yapılmış olabilir ve eksikleri de bulunabilir. Biz bunun bilincindeyiz. Ancak, bu kitaba katkı yapan arkadaşlarımın ne kadar titiz davrandıklarını biliyorum, ama yukarıda belirttiğimiz gibi eksik ve hata kitap yazmanın fitratında vardır. Bu hatalar ve eksikler, bu kitabın editörü olarak daha çok benim sorumluluğum olduğunu düşünüyorum, bunun için peşinen özür dilerim. Bu kitabı ilginç kılan en önemli özelliklerden birisi, değerli dostum Dr. Demir Fitrat Önger'in, Paris te, 1921de, Fransız delegasyon başkanı Franklin Bouillon'un torunundan elde ettiği belgelerin fotokopisinin kitapta yayınlanmasına izin vermesidir. Bu belgelerin yayınlanmasında emeği geçen, Hakan Özer'e ve belgeleri veren dostum Dr. Demir Fitrat Önger'e şükran ve teşekkürlerimi sunarım. Kitabın sonuna ilave ettiğimiz Yusuf Kemal Tengirşek ve Franklin Bouillon'un 1921 yazışmaları, iki ülke arasındaki anlaşma taslağını ve o döneme ait fotoğraflar bulacaksınız. Bu belgeler Türkiye' de ilk defa yayınlanmaktadır.

Kitaba makale vererek katkı yapan değerli yazar akademisyen dostlarıma çok teşekkür ederim. Kitap kronolojik olarak iki ülke arasındaki ilişkileri ele almaktadır. Ayrıca Türk – Fransız ilişkilerinde önemli yer tutan ve zaman zaman da iki ülke ilişkilerini olumsuz etkileyen harici faktörlerden Avrupa Birliği, Ermenistan ve Ermeni sorunlarına ayrı bir yer vererek iki ülke ilişkilerini tamamlamaya çalıştık. Kitabın yayınlanmasında emeği geçen herkese çok teşekkür ederim. Yararlı olması dileğiyle.

Prof. Dr. Haydar Çakmak-Editör

Çankaya-Ankara, Şubat 2017

I- GİRİŞ

Türkler, Orta Asyadan Anadoluya gelişlerinin resmi tarihi olan 1071 Malazgirt savaşından bu tarafa Avrupalılar ile komşudur. İki halkın tanışıklıkları ve komşulukları çok eskilere dayanmaktadır. İddia edilenin aksine iki taraf da birbirlerini iyi tanımaktadır. Avrupalılar Müslümanlığı Türkler, Türkler de Batıyı Fransızlar üzerinden görmüştür. Batı, Türkler için genel anlamda Fransız gelenek ve görenekleridir. Türklerin Anadoluya geldikleri tarihlerde her iki tarafta da dini faktör ve taassup hat safhadadır. Bu nedenle, o tarihlerde ülkeler arası ilişkiden ziyade dinler arası ilişki veya çatışmalar demek daha doğru olacaktır. Zaten 1096-1272 Haçlı seferleri bu ilişki ve çatışmanın ispatını oluşturur. Türklerin İstanbul'u almasıyla, Avrupa kıtasında kalıcı olacağı anlaşılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu güçlenip, Avrupa içlerine doğru büyüdükçe, zorunlu olarak Avrupa devletleri arasına katılmış ve Avrupa siyasetinin bir parçası haline gelmiştir. Osmanlı İmparatorluğu, sadece Avrupalı bir devlet olarak değil aynı zamanda, İslam dünyasının da temsilcisi rolünü üstlenmiştir. Avrupa devletleri, Türkleri sadece kendi topraklarını ele geçiren, başka kıtadan gelen, yabancı bir halk olarak değil aynı zamanda rekabet ve hatta düşmanlık içinde bulunduğu farklı bir dinin mensubu ve temsilcisi olarak da görmekteydi. Türklerin, Avrupa kıtasında, tek başına, mücadele etmesi, ayakta kalması ve varlığını koruması çok zordu, dolayısıyla, hem güçlü kalmaya özen gösterdi hem de Avrupalı devletler arasındaki sorunları kullanarak onların rekabetinden yararlanıp denge kurmaya çalışmıştır. Bir başka ifadeyle Avrupalı devletleri birbirlerine karşı kullanmak istemiştir. Türkler güçlerine dayanarak, Balkanlar ve doğru Avrupa da önemli toprakları ele geçirmiş ve bunu gerçekleştirirken de ciddi bir sorunla karşılaşmamıştır. Bunun önemli nedeni, hem bu devletlerin zayıf olması hem de batıda bulunan güçlü Avrupa devletlerindeki Türk tehlikesinin kendileri için uzak olduğu düşüncesindeydi. Ayrıca, Türklerin batı Avrupaya kadar gelecek güçlerinin olmadığı kanatindeydiler. Ancak, 1529' da birinci sonra, 1683 yılında ise ikinci Viyana kuşatmaları batılı ülkelerin Türk tehlikesinin farkına varmalarına neden olmuştur. Bu farkındalıktan dolayı da bütün Hıristiyan alemi birleşerek Türkleri Viyana' da durdurmuşlardır. Türkler, sürekli bir şekilde Avrupalılarla temas halinde olmuştur. Cenvizliler ve Venedikliler Türklerin ilk ilişki içinde oldukları devletlerdendi. Osmanlı Türkleri, ilk dönemde, Avrupalı devletlerle olan ticari ilişkilerinin yanında, zaman içinde siyasi ve askeri ilişkileri de olmuştur. Bunun temel nedeni Türklerin Avrupada kendilerine müttefik aramalarıdır. Avrupalılara verilen ekonomik ve ticari imtiyazların temel nedeni müttefik bulmak ve batının kendisine karşı dayanışmasını önlemek ve onların bütünlüğünü bozmaktır.

Türklerle Fransızların ilk karşılaşmaları Haçlı seferleri döneminde olmuşsa da bu karşılaşma Müslüman- Hıristiyan karşılaşması olduğu için iki halkın ilişkilerinin siyasi başlangıcı olarak saymak çok doğru olmasa gerek. Cem

Sultan'ın Fransa'ya götürülmesi ve Sultan Bayazıt'ın elçisi olarak Hüseyin Beyi Fransız Kralına göndermesiyle iki ülke arasında, ilk resmi temas başlamış oldu. Türklerin Avrupa kıtasına ayak basmalarından itibaren, devletler ve halklar arasında sürekli bir ilişki olmuş ama Türkler, Avrupalılar tarafından hep yabancı muamelesi görmüştür. Bunun en önemli nedenleri, Türklerin Müslüman olmaları ve sürekli Avrupa topraklarını alarak onların aleyhine bymeleridir. Türkler, Avrupalı halkları etkilemiş ve onlardan etkilenmiştir. Avrupada yazılan roman, hikaye, şiir, çok sayıda veciz söz ve atasözlerine konu olmuş veya kaynaklık etmiştir. Avrupada tarihsel olarak en fazla siyasi ilişkide bulunduğu ülkelerden birisi de Fransadır. Türk-Fransız ilişkilerinin ne kadar eskiye dayandığı ve ne kadar yoğun olduğunu kronolojik olarak göreceğiz.

II- OSMANLI-FRANSIZ İLİŞKİLERİ*

Osmanlı-Fransız ilişkileri ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında bu ilişkileri genellikle 1525 tarihinden başlatma eğilimi görülmektedir. Bunun nedeni Osmanlı-Fransız ilişkilerinin ancak 1525 tarihinden itibaren dostane bir havaya girmiş olmasıdır. Ancak bu durum bu tarihten önce Osmanlı-Fransız ilişkilerinin olmadığı anlamına gelmez.

Türklerle Fransızların ilk karşılaşmaları Haçlı Seferleri ile başlatılabilir. 1096'da Hristiyanların kutsal toprakların ele geçirilmesi saplantısı ve 1071'den sonra Anadolu'ya yoğunlaşan Türk akınlarının yarattığı tedirginlikle başlayan Haçlı Seferleri 1291 yılına kadar devam etmiştir¹. Fransa bu seferlere kendisini Katolik aleminin koruyucusu sayarak etkin bir biçimde katılmıştır. Durağanlaşan İslam dünyasının Osmanlı Devletinin ortaya çıkması ile yeniden canlanması ve ilerlemeye başlaması Avrupa'yı ürkütmüştü². 1291'den sonraki Haçlı Seferlerini göğüsleyenler Osmanlı olmuştur³. 1350'den sonra Osmanlı Devletinin faaliyetleri ilk kez Avrupa devletlerinin çıkarlarını doğrudan etkilemeye başlamıştır⁴. Osmanlılar 1353'de Rumeli'ye geçmeleri, 1389'da Kosova'da Haçlı Ordusunu büyük bir bozguna uğratmaları, 1391'de Bayezid'in İstanbul'u kuşatması Bizans İmparatorlarını telaşlandırmış Türklere karşı yalnız mücadele edemeyeceklerini anlamışlar ve Katolik alemini Türklere karşı kışkırtarak desteğini almaya çalışmışlardır.

Bizans İmparatoru Manuel Bayezid'in 1391'deki İstanbul kuşatması sırasında Papa ve Macar Kralının yanı sıra Fransa Kralına da mektup yazarak yardım istemişti. Acele yardım gelmezse İstanbul'un Hristiyan dininin düşmanlarına teslim olacağını söylemişti⁵.

Osmanlı Devleti kurulup yayılırken Fransa ile İngiltere arasında yüzyıl savaşları devam etmekteydi. Savaş sonunda Fransa kıtası tamamen Fransızların eline geçmiş feodaliteye son verilerek Fransız birliği kurulmuştu⁶. Osmanlı Fütuhatı Fransa Kralı 6. Şarl zamanında Fransa'nın dikkatini çekmiş 1. Murad'ın muvaffakiyetleri kendisine dini bir mahiyette anlatılmıştı. Nitekim 1. Murad'ın ölüm haberi Avrupa'ya ulaştığında Fransız Kralı 6. Şarl (Charles) Notre Dame'da tanıya şükretti⁷. 6. Şarl Türkiye, Suriye ve Mısır arazisini Müslümanlardan

* Prof. Dr. Hale Şıvgın, Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi

1. Norman Davies, Avrupa Tarihi, Ankara 2006, s. 386
2. Ahmet Cevdet Paşa, Tarih-i Cevdet, Osmanlı Tarihi, İstanbul 1976, c 1, s 278
3. Casim Avcı, Işın Demirkent-Haçlı Seferleri, İslam Araştırmaları Dergisi, İstanbul 1999, sayı 3, s. 284
4. Caroline Finkel, Osmanlı, İstanbul 2014, s.14
5. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, Ankara 2003, c 1, s. 272
6. a.g.e., s. 242
7. Finkel, a.g.e., s. 19

almak için 1395'te bir şövalye tarikatı ihdas etti⁸. Bu sırada İngiliz ve Fransız şövalyeleri ve hükümetleri arasında Osmanlılara karşı az görülen bir işbirliği dönemi yaşandı⁹. Macar Kralı Sigismund Türkleri Balkanlardan ve Anadolu'dan atıp Kudüs'ü almak için Osmanlıya karşı 1396'da büyük bir haçlı seferi tertip etti¹⁰. Bu haçlı ordusunun içinde önemli miktarda Fransız bulunuyordu. Macar Kralı Sigismund ile padişah arasında muharebe kaçınılmaz bir hal aldığı zaman Macaristan Kralı yalnız komşularından değil en uzak hükümdarlar arasında da müttefikler aradı. Fransa Kralı 6. Şarl'dan yardım istedi. 6. Şarl Haçlı Ordusuna önemli sayıda asker yolladı. Sigismund'un Türklere karşı oluşturduğu haçlı ordusunun içinde 10.000 kadar Fransız kuvveti bulunuyordu. Bunların başında 6. Şarl'ın dayısı Jean Nevers (Korkusuz Jean) vardı. Bunun dışında Fransız askerleri arasında kral ailesinden çok sayıda şövalye ve asilzadelere bulunuyordu¹¹. Osmanlı ordusunun başında ise Akıncı kumandan Evrenos Bey vardı. Sultan Bayezid'de bizzat ordusunun başında savaşa katılmıştı. Fransızlar haçlı ordularının ön saflarında yer aldılar¹². Fransız kumandan Kont De Nevers Fransızların Haçlı Ordusunun en şerefli mevkiinde olması ve Macarlardan geri kalmaması gerektiğini ileri sürüyordu. Tüm Fransız gençleri de bunu alkışladılar. Niğbolu yakınlarında karşılaştıkları zaman (1396) Fransızlar haçlı ordusunun ön saflarında çarpıştılar. Osmanlı kuvvetleri ilk başlarda Fransızlar karşısında gerilediler ama bu bir taktik idi. Pusudan çıkan Osmanlı kuvvetleri Fransızları kısmen imha kısmen esir ettiler¹³. Fransız kuvvetleriyle olan muharebe 3 saat sürdü. Sonuçta haçlı ordusu büyük bir yenilgiye uğradı, perişan oldu. Birçok Fransız asilzadesi öldü ya da esir edildi. Kral 6. Şarl'ın dayısı Korkusuz Jean'da esir edilenler arasındaydı. Fransızlar savaşın ilk safhasında imha edildiler¹⁴. Fransız Kralı esirleri kurtarmak için padişaha kıymetli hediyeler ve 200.000 duka altın gönderdi. Korkusuz Jean ve Fransa şövalyelerinin hürriyetleri iade olundu¹⁵. Niğbolu haçlı hareketlerinin son en büyük felaketi olarak daima anılmıştır. Niğbolu kuşatması Fransızlar açısından da tam bir başarısızlık oldu. Niğbolu ile doğuda Latin tehdidi son buldu ve Konstantinopolis'in düşüşünün habercisi oldu¹⁶.

1399 Haziranında İstanbul kuşatması sırasında Fransız Kralı 6. Charles Bizans İmparatoru Manuel'in yardımına 1200 şövalye, 4 gemi, 2 kadırgadan¹⁷ oluşan küçük bir kuvvet gönderdi. Bu kuvvetin başında Niğbolu'da Osmanlıla-

8. Uzunçarşılı, a.g.e., s. 242

9. Finkel, a.g.e., s. 23

10. Uzunçarşılı, a.g.e., s. 242

11. a.g.e., s.278-281

12. a.g.e., s.284

13. a.g.e., s.285

14. a.g.e., s.287-288

15. Baron Josep Von Hammer Purgstall, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Mersin, İstanbul, c 1, s 213-219

16. Davies, a.g.e., s. 419

17. Uzunçarşılı, a.g.e., s. 290

ra esir düşen sonra fidye karşılığı serbest kalan Fransız mareşali Jean Boucicout vardı¹⁸. 3. İstanbul muhasarası sırasında Fransa'dan gelen bu yardım Bizans İmparatoru Manuel'e az da olsa bir nefes aldırmişti. Haçlılar Niğbolu'da büyük bir kıyım uğramışlardı. İstanbul kuşatma altında idi. Küçük Balkan Dükalıkları ve Macaristan'da zor durumda idi. Ancak Hristiyanlar için sıra dışı beklenmedik bir müttefik ortaya çıkmıştı. "Timurlenk". O bir Moğol İmparatoru idi. Osmanlı Devletine bir iç savaş dönemi yaşatmış, Osmanlının 40 yıl geri gitmesine sebep olmuştu. Bizans şimdi Timur'un seferini bekliyordu. Sefer gelmeyince Manuel Paris'e giderek 6. Charles ile görüştü ve yardım talep etti¹⁹.

Ankara Savaşından az önce Fransa Kralı 6. Charles ve Cenevizlilerin Timur'la temasa geçtikleri anlaşılıyor. Timur Ankara Savaşından az önce henüz Karabağ'da iken bazı Avrupa elçileriyle Fransa adına da Papaz Johannes gelerek görüşmüştü. Avrupalı elçilerin ve seyyahların mektup ve seyahatnamelerinden anlaşıldığına göre Fransa Kralı da Timur'u Yıldırım Bayezid üzerine yürümeye teşvik edenler arasındaydı. Timur'la Bizans ve Fransa kralı arasında elçiler gidip geldi²⁰. Bir Dominiken Rahibinin aracılığı ile Timur'un Fransa Kralı 6. Charles ile görüştüğü ve ona dünyayı aralarında paylaşmayı teklif ettiği rivayet edilir²¹. Yıldırım Bayezid ve Timur'un çağdaşı olan Fransa Kralı 6. Charles dönemi tarih kitaplarında Timur'un galibiyeti sevinçle karşılanmış ve Hristiyanların intikamını aldı şeklinde değerlendirilmiştir. Ankara Savaşından sonra da 6. Charles ile Timur arasında mektuplaşmalar devam etmiş iki ülke arasında karşılıklı ticaret ilişkileri kurulması kararlaştırılmıştı²². 6. Charles'e Timur'u ve imparatorluğunu tanıtmayı amaçlayan raporlar hazırlanmıştır. Burada Yıldırım Bayezid ve ülkesinin Timur'a tabi olduğu özellikle belirtilmektedir. Fransız kaynaklarında Yıldırım Bayezid şahsında bütün olumsuzlukları barındıran Hristiyanlara zulmeden azılı bir düşman olarak görülür. Ankara Savaşına da Tanrının inayetiyle bu düşmanın cezalandırılması olarak bakılır. Emir Timur ise bu düşmandan kendilerini kurtardığı için sempatiyle bakılan bir kişidir. Fakat Müslüman olmasından dolayı o da zalim ve düşmandır. Fransızların Ankara Savaşına gösterdikleri ilgi Niğbolu'nun acı hatırasından kaynaklanmaktadır²³.

Niğbolu Savaşında Osmanlılara karşı tertip edilen Haçlı ordusunun ön saflarında yer alan, İstanbul kuşatması sırasında Türklere karşı Bizans'a destek veren, 1402 Ankara savaşında Yıldırım Bayezid'e karşı Timur'u teşvik eden ve destekle-

18. Finkel, a.g.e., s.24

19. Güray Kırpık, Ankara Savaşı Öncesi ve Sonrasında Timur'un Avrupa İle İlişkileri, *1402 Ankara Savaşı Uluslararası Kongresi, (Yıldırım-Timur) Bildirileri Kitabı*, Ankara 9-12 Ekim 2012, Ankara 2014, Ed. Mustafa Alkan, s. 192

20. Halil İnalçık, *Devlet-i Aliyye*, İstanbul 2009, s. 68

21. Güray Kırpık, a.g.m., s. 191-197

22. Ahmed Cevdet Paşa, a.g.e., s. 286

23. Mustafa Daş, Fransız Kaynaklarında Yıldırım Bayezid, Emir Timur ve Ankara Savaşı ile İlgili Veriler Üzerine Bir Değerlendirme, *1402 Ankara Savaşı Uluslararası Kongresi (Yıldırım-Timur) Bildiri Kitabı*, Ankara 9-12 Ekim 2012, Ed. Mustafa Alkan, Ankara 2014, s. 200-208

yen Fransa; Türklere karşı hasmane tavrını 1442'de Türkler aleyhine teşkil edilen yeni bir Haçlı Seferine katılarak devam ettirdi²⁴.

1453 yılında İstanbul'un Türkler tarafından alınması Fransa'da büyük bir üzüntü yaratmıştı. Hatta Fransa daha önceden beri düşündüğü bir haçlı seferi tertip etmeyi istiyordu. 1457'de projenin tüm detayları hazırlanmıştı. Denizden boğazlara hücum edilip İstanbul zapt edilecekti. Papa II. Pie'de bu teşebbüsü destekliyordu. Fakat yeterli kuvvet ve donanma bulunamayınca proje gerçekleştirilemedi²⁵. Bu sırada Fransa yüzyıl harplerinden henüz çıkmıştı ve yorgundu. Fransa tahtında da 7. Charles bulunuyordu (1422-1461). Bu dönemde de Fransa'nın Osmanlıya karşı yürüttüğü haçlı zihniyetinde bir değişiklik olmamıştır. Fransa Kralı 7. Charles Bizans İmparatoru Konstantin'in kardeşlerinden birisi olan Tomas'tan Bizans İmparatorluk tacını satın almıştır²⁶.

Batı kaynaklarında çoğunlukla 16. yüzyıldaki Osmanlı-Fransız ittifakı sanki birden bire ortaya çıkmış şaşırtıcı bir olay olarak değerlendirilir. Halbuki Osmanlı kaynakları incelendiğinde 15. yüzyılda Osmanlıların Batı Avrupa'yla yoğun ilişkiler içinde olduğu özellikle de "Cem" olayı sırasında görülür²⁷. 16. Yüzyıldaki Osmanlı-Fransız ilişkilerinin temelleri Cem Sultan olayı dolayısıyla 15. yüzyılda başlamış olan ilişkilerle atıldığı, diplomatik ilişkilere emsal oluşturduğu söylenebilir²⁸.

Cem Hadisesi

Fatih'in ölümüyle oğulları arasında taht mücadelesi başladı. Bursa'da Cem Sultan – Bayezid çarpışmasında Cem mağlup olarak Eskişehir'e oradan da Konya'ya kaçtı. Buradan da Suriye'ye iltica ile Kahire'ye Memluk Sultanının yanına gitti. II. Bayezid'in cülusu üzerine Gedik Ahmet Paşa İtalya'dan çağırılarak Cem Sultan'ı takiple görevlendirildi²⁹. Memluk Sultanı Kayıtbay Cem Sultan'ı elinde koz olarak kullanmak istedi³⁰. Cem Sultan 1482'de Anadolu'ya gelerek Konya'da Bayezid'le yaptığı mücadeleyi kaybetti³¹. Cem Sultan babasının sağlığında Karaman Valisi iken Rodos muhasarasından evvel şövalyelerle bizzat temas etmiş olduğundan tanışıklığı vardı³². 1482'de 30 kadar maiyetiyle birlikte Anamur Limanına geçerek Rodos Adasına gitti. Rodos Şövalyelerinin reisi tarafından karşılandı. Rodos'ta emniyetli olmayacağı düşünülerek Fransa'ya götü-

24. Uzunçarşılı, a.g.e., s 421

25. İsmail Soysal, *Fransız İhtilali ve Türk-Fransız Diploması Münasebetleri 1789-1802*, Ankara 1964, s 2

26. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, Ankara 2003, c 2, s 26

27. Chiristine Isom, *Kafirle İttifak (Allies With the Infidel: The Ottoman and French Alliance In The Sixteenth Century)* İstanbul 2015, Çev. Ayla Ortaç, s. 104

28. a.g.e., s. 103

29. Uzunçarşılı, a.g.e., s. 135-137

30. a.g.e., s. 163-164

31. a.g.e., s 168-169

32. a.g.e., s. 169

rülmesi kabul edildi. Cem sultan Rodos'ta 5 hafta kalmıştı. Cem 1 Eylül 1482'de Rodos'tan ayrıldı³³. Cem Fransa'ya naklolurken Macaristan yoluyla Türkiye'ye gideceğini ümid ediyordu. Fakat aldanmıştı. Çünkü 2. Bayezid şövalyelerin reisiyle anlaşarak Cem'in muhafazası için ona her yıl 45.000 altın vermesi taahhüt etmişti. Cem 1482 Ekiminde Savoy Dükalığı topraklarındaki Nice şehrine ulaştı. Buradaki iken pek çok taraf onu almak için pazarlık yaptı. Sonunda Fransa Kralı 11. Lui(Louis) Cem'in Fransa'ya girmesine izin verdi. Cem 1483'te şövalyeler tarafından Savoy'dan alınarak Fransa'ya götürüldü³⁴. Bayezid Cem'in şövalyelerin gözetiminde Fransa'da kalması için Hüseyin Bey'i elçi olarak Fransa'ya gönderdi. Şövalyelerden birinin eşliğinde Fransa'ya giden Hüseyin Bey hem Cem ile hem de Fransa Kralıyla görüşmek istiyordu. Şövalyeler Hüseyin Bey'i Cem ile görüştürmediler. Hüseyin Bey amacına ulaşmamakla birlikte bir Osmanlı Sultanının bir Fransız Kralıyla diplomatik ilişki kurma girişimi açısından bir ilkti³⁵. Bayezid Krala "Frenklerin Sultanı" diye hitap ediyor aralarında diğer büyük sultanlar arasında olduğu gibi bir dostluğun kurulmasını karşılıklı elçi göndermelerini umuyordu³⁶.

1483 Ağustosunda 11. Louis öldü. Cem bundan sonra şövalyeler tarafından kaleden kaleye dolaştırıldı. İki yıl Boislamy'de hapiste tutuldu. Burası Fransa'da büyük üstat d'Aubusson'un atalarının memleketi idi. Burayı güvenli buluyorlardı. Şövalyeler sürekli Cem'in kaçmasından korkuyorlardı. 1484'te Bourgneuf Kalesinde bir kule yapmaya başladılar. 1486'da Cem bu kuleye nakledildi. 1489'da Fransa'dan ayrılana kadar orada kaldı³⁷.

Cem'in Fransa'da kaldığı süre içinde Osmanlılara karşı en etkin biçimde nasıl kullanılabileceğine ilişkin görüşmeler sürdü. Şövalye teşkilatının büyük üstadı 1486'da kardinalliğe getirilme karşılığında Cem'i Papa'ya teslim etmeyi kabul etti. Ama Papa 1488'e kadar 8. Charles'i Cem'in Fransa'dan çıkmasına izin vermeye ikna edemedi. Hristiyan hükümdarlar Cem'i şövalyelerin tutsağı kabul ediyor onların ve Fransa krallarının denetiminde bir piyon olarak görüyorlardı.

Charles 1488'de bazı şartlarla Cem'i Papa'ya devretmeyi kabul etti. Bu düzenlemeler sürerken 1489 Ocağında Bayezid'in elçisi Antonio Rericho Fransa Sarayına geldi. Elçiyle görüşen 8. Charles Cem'i Fransa'da tutması karşılığında Bayezid'in ne önerdiğini öğrendi. Bayezid 8. Charles'e Memluk Sultanının elinde bulunan ve kısa zamanda fethedeceği Kudüs'ü, kutsal emanetleri ve ayrıca 50.000 duka vermeyi öneriyordu. Kral Bayezid'e elçilerini gönderirse onları kabul edeceğini ve düşmanlarına karşı Charles'e yardım edeceğini belirtiyordu. Bayezid aynı zamanda bütün Hristiyanlarla barışı kurmayı vadeliyordu. Rericho bu anlaşmayı onaylamak için Charles'in elçilerini Bayezid'e göndermesini tavsi-

33. a.g.e., s. 170

34. Chirstine Isom, a.g.e., s. 107

35. a.g.e., s. 108

36. a.g.e., s. 109- Bayezid'den 11. Louis'Ye, Şubat 1483 E 6071/9, Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi

37. a.g.e., s. 109